

Artykuł publikujemy we współpracy z Rezerwatem Narodowym „Stolica Hetmańska” w Baturynie.

Natalia Drobazko
Zastępca Kierownika Muzeum
„Pałac Hetmana Cyryla
Rozumowskiego”
Rezerwatu Narodowego
„Stolica Hetmańska”

Bez wolności narodu kozackiego nie będzie pokoju w Europie Wschodniej!

Stanisław Leszczyński

312. rocznica wyboru Pyłypa Orłyka na hetmana Ukrainy

Hetman ukraiński Pyłyp Orłyk (1710-1742 r.) działał za czasów królów Rzeczypospolitej – Stanisława Leszczyńskiego (1704-1709 r., 1733-1734 r.) i Augusta II (1709-1733 r.). Szczególnie bliskie były mu relacje ze Stanisławem Leszczyńskim.

Od 1703 r. król i hetman Iwan Mazepa prowadzili tajne negocjacje o zjednoczeniu Ukrainy, Polski i Litwy w państwo federalne na podstawie Traktatu Hadiackiego z 1658 r. w celu wspólnej walki przeciwko Królestwu Moskiewskiemu. Gdy w roku 1711 hetman Pyłyp Orłyk zorganizował wyprawę wojenną na Ukrainę Prawobrzeżną przeciwko armii moskiewskiej, był wspierany przez siły polskie pod dowództwem Józefa Potockiego. W jednym z memorandumów do francuskiego dworu królewskiego na poparcie kwestii ukraińskiej Stanisław Leszczyński podkreślał: „Bez wolności narodu kozackiego nie będzie pokoju w Europie Wschodniej!” Jak widać, te słowa są nadal aktualne.

Mimo trudnych warunków politycznych naród ukraiński zawsze walczył o swoje prawo do niepodległości, o które starali się wszyscy hetmani. Hetman znacząco przyczynił się do tego procesu na emigracji Pyłypa Orłyka. Jest jedynym hetmanem, który urodził się

Hetman Pyłyp Orłyk. Artysta Natalia Pawlutsenko, 2021 r. Artykuły Rezerwatu Narodowego „Stolica Hetmańska”

i zmarł poza Ukrainą. Historia rodziny Orłyków to XII stulecie. Pierwszym w rodowodzie jest wspomniany Czech Stanisław Orłyk, od którego dwa następne pokolenia: pierwsze – śląskie, drugie – polskie, które ostatecznie przyjęły do nazwiska rodowego nazwę «de Laziska» oraz którego przedstawiciele osiedlili się w Krakowie.

Następcą linii polskiej był Stepan Orłyk, który zginął podczas wojny polsko-tureckiej (1672-1676) w Chocimiu w grudniu 1673 roku. Stepan Orłyk był żonaty z Iryną z litewskiej rodziny Małachowskich-Wołodkiewicz. Para miała dwóch synów, Stepana i Pyłypa. Pyłyp Orłyk prawie nie znał swojego ojca - w chwili śmierci chłopiec miał 1 rok. Pyłyp odziedziczył rodzinny herb szlachecki „Nowina”.

Pyłyp Orłyk dobrze znał swój rodowód i traktował swoich przodków z wielkim szacunkiem. O swoich korzeniach tak mówił: „W czasie rewolucji czeskiej, kiedy wybuchła wojna husycka, mój przodek przeniósł się z królestwa czeskiego do Polski. W Krakowie w kościele św. Stanisława leży mój pradziadek Stanisław Orłyk”.

Droga życia zaprowadziła 26-letniego Pyłypa Orłyka do hetmańskiego Baturyna. Okres ten był najważniejszym etapem panowania hetmana Iwana Mazepy, który miał tu swoją stolicę. W Baturynie Orłyk został politykiem. Zobaczmy, jak szybko awansował w szeregach: kanclerza (1699 r.), starszego kanclerza generalnej Kancelarii Wojskowej (1700 r.), sekretarza generalnego (1707 r.).

Z niezrównanymi zdolnościami

i talentami, wykształcony i oddany swojej pracy Pyłyp Orłyk był blisko hetmana Iwana Mazepy, w pełni podzielał i popierał jego poglądy polityczne. To właśnie w Baturynie w otoczeniu kozackiej starszyny, pełnomocników hetmana Iwana Mazepy urodziła się idea państwa konstytucyjnego, która została zawarta w „Traktatach i uchwałach o prawach i wolnościach armii zaporoskiej” w 1710 r.

Rysując paralele między epoką hetmana a współczesną Ukrainą, należy zauważyć, że w okresie hetmanatu Ukraińcy równie gorliwie bronili swojego prawa niepodległego państwa, jak dzisiaj.

16 kwietnia 1710 r. Towarzystwo Emigrantów Kozackich w Benderach (dzisiejsza Mołdawia) wybrało hetmana Pyłypa Orłyka. Zajmuje szczególne miejsce w panteonie hetmanów ukraińskich. Jedyny hetman, który spędził ponad 30 lat jako hetman na emigracji, nieustannie walczył o niepodległość ziem ukraińskich i był nieustannie prześladowany przez Imperium Rosyjskie. Swobodnie komunikował się z władcami wielu krajów Europy Zachodniej i Środkowej, sułtanami tureckimi i chanami krymskimi, miał wielkie plany i tragiczny los. Jego wykształcenie i talent dyplomatyczny budziły podziw europejskiej elity.

Ozdoba piekarnika z herbem rodziny Orłyków „Nowina” oraz inicjałami „P.O.” znaleziona podczas wykopaliśk archeologicznych na dworze Pyłypa Orłyka w Baturynie w 2018 r. Artykuły Rezerwatu Narodowego „Stolica Hetmańska”

Gorzkie emigracyjne życie hetmana toczyło się w Imperium Osmańskim i Szwecji. Jego wysiłki stały się iskrą walki o wolność Ukrainy i jej niepodległość. Pyłyp Orłyk zmarł 26 maja 1742 r. Został pochowany w katedrze Jassy (dzisiejsza Rumunia). ■